Переклад Бориса Тена

ДІЙОВІ ОСОБИ

Влада й Сила — слуги Зевсові.

Гефест — бог-коваль.

Прометей — титан.

Океан — титан.

Хор Океанід — дочок Океанових.

Іо — діва-телиця, дочка Інахова.

Гермес — вісник Зевсів.

Пролог

Скеляста гірська пустеля. Три божества — Гефест з молотом і ланцюгом в руках, Влада і Сила — підводять в'язня Прометея до скелі.

ВЛАДА

От і прийшли ми аж на самий край землі,
В безлюдну далеч Скіфії пустельної.
Пора, Гефесте, повеління виконать
Отцеве і до кручі стрімковерхої
5] Оцього міцно прикувать зухвалого
Нерозривними ковами залізними.
Твій квіт укравши, на усе придатного
Вогню він сяйво смертним дав,— за гріх оцей
Повинен кари від богів зазнати він,
10] Щоб научився Зевсові коритися
І так прихильно до людей не ставився.
О Владо й Сило, волю вже ви Зевсову
Вчинили,— більше вам робити нічого.
А я прикути бога чи наважуся
15] Родимого до кручі буревійної?
Та зважитись повинен неминуче я,-
Отцевим страшно повелінням нехтувать...
(До Прометея).
Високодумний сину велемудрої
Феміди! Хоч недоброхіть, кайданами

Тебе припну я до бескету голого,
Де ти людського не почуєш голосу
Й обличчя не побачиш; сонцем палений,
Увесь ти почорнієш і радітимеш,
Що світло дня барвистошатна вкрила ніч...
Та знову сонце ранню росу висушить,
І знов тебе ця вічна мука гризтиме —-
Бо ще й не народився визволитель твій.
Ось плід твоєї до людей прихильності.
Ти богом бувши, гніву не боявсь богів
І понад міру смертним ти пошану дав —
Отож ці кручі завжди стерегтимеш ти
Без сну й спочинку, ніг не розгинаючи,
І марні будуть скарги всі і лементи, [27]
Бо невблаганне серце у Кропіона,-
Жорстокі завжди ці нові велителі!

ВЛАДА

(до Гефеста)

Для чого час на марні жалі гаєш ти
І бога не сахаєшся, ворожого
Богам, що видав людям твій почесний дар?

ГЕФЕСТ

Покровенство і приязнь — то велика річ!

ВЛАДА

Звичайно. А наказу не послухати
Отцевого — ще більше слід боятися?

ГЕФЕСТ

Жорстокий завжди і завзяття повен ти.

ВЛАДА

А сльози проливати — це не ліки теж,
І не трудися марно, не поможе це.

ГЕФЕСТ

Ох, та яке ж огидне ремесло моє!

ВЛАДА

Чого ти нарікаєш? Щиро кажучи,

Причина мук цих — не в твоїй умілості.
ГЕФЕСТ
Хай нею краще інший володітиме.
ВЛАДА
Все можуть боги, тільки не владарити.
50] Нікому не підлеглий тільки Зевс один.
ГЕФЕСТ
Я знаю це й не буду сперечатися.
ВЛАДА
Ти ланцюгами швидше прив'яжи його,
Щоб батько твого не побачив гаяння.
ГЕФЕСТ
Поглянь-бо, ось готові ланцюги йому.
ВЛАДА
55] Вклади злочинця руки в них і, молотом
їх заклепавши, міцно до скали прикуй. [28]
ГЕФЕСТ
Готово,— недаремно потрудився я.
ВЛАДА
Міцніше вдар, притисни, не ослаблюй пут,
Він і з кута тісного вміє вимкнути.
ГЕФЕСТ
60] Одна рука прибита невідривано.
ВЛАДА
Припни ж тепер і другу, щоб мудрій оцей
Дізнався, що від нього не дурніший Зевс.
ГЕФЕСТ
Чи зможе хто, крім в'язня, докорить мені!
ВЛАДА
Тепер ці груди простроми загостреним
65] Клином залізним і прибий міцніше їх.
ГЕФЕСТ
Ой леле, з мук я плачу Прометеєвих!
ВЛАДА
То ти над ворогом ридаєш Зевсовим?

Не довелось би й над тобою плакати.
ГЕФЕСТ
Очам нестерпне бачиш ти видовище.
ВЛАДА
70] Я бачу, що приймає він заслужене.
Та ланцюгами й ребра обв'яжи йому.
ГЕФЕСТ
Я знаю й сам, що треба,— не наказуй-бо.
ВЛАДА
Наказувати буду, ще й покрикну я.
Схилися вниз і в кільця гомілки закуй.
ГЕФЕСТ
75] Готово! Це зробити — невелика річ.
ВЛАДА
Прикуй тепер і ноги процвяховані,-
Суддю в цій справі матимеш суворого. [29]
ГЕФЕСТ
Із постаттю твоєю схожа й мова ця.
ВЛАДА
Сам — будь ласкавий, а моєю гнівністю
80] І вдачею твердою не кори мене.
ГЕФЕСТ
Ходімо звідси,— тож увесь у путах він.
ВЛАДА
(до Прометея)
Тепер зухвальствуй і кради богів дари
Для тих недовгоденних! З тяжких мук твоїх
Здолають, може, смертні увільнить тебе?
85] Даремно Прометея прозорливого
Ім'я ти маєш — сам-бо потребуєш ти
В недолі Прометея-визволителя.
Гефест, Влада й Сила відходять.
ПРОМЕТЕЙ
(сам)
Ефіре божественний! О джерела рік!

О бистрокрилі вітри й незліченної
90] Морської хвилі гомін! Земле, мати всіх,
І всевидющий сонця круг,— вас кличу я,
Погляньте, що — сам бог — я від богів терплю!
Подивіться, ганебне яке
Мордування довгі тисячі літ
95] Терпітиму я!
Безчесні які мені вигадав пута
Блаженних богів новий володар.
Ой горе! З теперішніх мук і майбутніх
Я ридаю... Коли ж буде край
Безбережному цьому стражданню?
100] Що мовлю я! Прийдешнє все виразно я
Передбачаю завжди, й несподіваних
Нещасть нема для мене,— отже, легко
Повинен долю зносити присуджену:
105] То — нездоланна сила Неминучості.
Та як мені мовчати й як повідати
Про долю нещасливу! Дав-бо смертним я
Почесний дар — за це мене й засуджено:
В сухім стеблі сховавши, джерело вогню
110] Я переніс таємно, й людям сталося [30]
Воно на всі мистецтва їх навчителем.
Оцей-бо злочин я тепер покутую,
В кайданах лютих просто неба висячи.
Чути шелест у повітрі.
А! а! а!
Наближається хор Океанід.
ПРОМЕТЕЙ
115] Але що то за шелест і подих незримий?
Чи то боги? чи смертні? чи інше то щось?
Хто до бескетів цих на край світу прийшов
Видивлятись на муки безмежні мої?
Погляньте ж па в'язня, бездольного бога,
120] На отцевого ворога, всім божествам,

Що входжають до Зевса в покої,
Осоружного тим, що не в міру
До смертних прихильності мав.
Ой, шелест я знову чую пташиний,
125] І ефір навколо дзвенить
Від помахів крил легковійних.
Та страшить мене все, що надходить.
На крилатій колісниці з'являється хор Океані д.

Парод

ВСТУПНИЙ ХОР

Строфа 1

Ні, не жахайсь! Льотом легким
Ніжну любов ми до оцих
130] Скель несемо,— ледве вдалось
Нам прихилить хором благань
Серце тверде батька богів,
Нас проводжали буремні вітри...
Брязкіт оков враз долетів
До глибини наших печер,
І, сором забувши святий, босоніж
135] Прилинули в повозі ми крилатім.

ПРОМЕТЕЙ

Ой леле, леле!
О Тетії плодющої памолодь, дочки
Океану-отця, що котить вали [31]
Довкола землі невсипущим потоком,-
140] На мене погляньте, дивіться усі,
Як, кайданами скований, тут
На ненавидній варті мушу стоять
Над урвищем скелі стрімкої.

ХОР

Антистрофа 1

О Прометей! Хмарою жах
145] Нам оповив сповнені сліз

Очі ясні — бачимо ми,
Як на скелі в муках тяжких
Сохне твоє в сором і глум
Сталі міцної вповите тіло.
Небом новий править стерник —
150] Силою Зевс право нове
Завів на Олімпі, святі прадавні
Закони злочинно зламавши нині.
ПРОМЕТЕЙ
О, коли б під землю він кинув мене,
Під склепіння Аїда, що мертвих ховає,
Аж у тартар безкрайній, і там
155] Закував жорстоко в кайдани залізні,
Щоб ні бог, ні смертний, ніхто не радів
Із муки моєї!
А тепер — бездольний, забава вітрів,
Ворогам страждаю на втіху.
ХОР
Строфа 2
Та хто з богів, немилосердний,
160] Із тебе глумував би тут?
Недолею твоєю хто
Не вболіватиме, крім Зевса? Завжди лютий,
Незламний волею, це ж він
владі приборкав своїй
Весь Уранів рід.
165] Вщухне тоді він, як серце утолить чи силою
Хтось одбере йому власть потужну. [32]
ПРОМЕТЕЙ
Хай у путах ганебних, знеславлений, я
Знемагаю тепер,— я іще знадоблюсь
Блаженних пританові, щоб перед ним
170] Прозорливо викрити змову нову,
Що берло й пошану йому відбере.
Та мене не облестить розмовами він

Медяними, погрози суворої страх
Таємниці від мене не вирве, аж поки
175] З кайданів жорстоких мене звільнить,
І за цю нестерпну ганьбу
Побажає сам заплатити.
ХОР
Антистрофа 2
Відваги повен, ти ніколи
Гіркій біді не улягав.
180] Та надто вільно мовиш ти,
За тебе душу нам проймає жах пекучий,
За долю журимось твою,-
Як через море страждань
В тиху пристань ти
Сам допливеш, непохильний-бо волею Кроносів
185] Син, недіймане у нього серце.
ПРОМЕТЕЙ
Я знаю, що лютий, жорстокий Зевс,
Справедливість йому — його самоволя;
Але прийде час —
Злагіднійте він під ударом важким,
190] Погамує свій безнастанний гнів,
І дружній зі мною закласти союз
Поспішить він до мене назустріч.

Епісод перший

ХОР
(Старша Океаніда)
Скажи всю правду, розкажи докладно нам,
В якій провині Зевс, тебе винуючи,
195] Глумує з тебе тяжко і безчесно так,-
Скажи, як ця розмова не гнітить тебе. [33]
ПРОМЕТЕЙ
Як боляче, як важко це розказувать,
Та гірко ж і мовчати,— так і так болить.

Як боги, вперше почали злоститися
І учинивсь між ними лютий заколот,-
Одні-бо скинуть намагались Кроноса,
Щоб Зевс владарив, інші ж їм противились,
Царем богів Кроніда не бажати,— .
В той час титанам радив якнайкраще я,
Урана й Геї дітям, та умовить їх
Не міг я. Буйним серцем зневажаючи
Ті хитрощі, самою тільки силою
Вони здобути владу сподівалися.
Не раз я чув провіщення від матері
Феміди-Геї (під двома іменнями
Єдина постать), як скінчиться заколот.
Тоді не тиском сили, не потужністю,
А підступом належить подолать богів
(Вони ж мене не вшанували й поглядом,
Коли я перед ними говорив про це).
Тому волів я краще в цих обставинах
Вдвох з матір'ю допомагати Зевсові,
Як-то допомагає вільний вільному.
Безодня чорна тартару моєю лиш
Порадою — і Кроноса одвічного,
І всіх його сподвижників поглинула.
За цю послугу карою жахливою
Владар богів жорстоко відплатив мені.
Властиво-бо усім тиранам хворіти
На боязку до друзів недовірливість.
Питали ви, з якої це причини вій
Глумує так із мене,— все з'ясую вам.
Трон батьківський посівши, між ботами він
Дари почесні поділив і кожному
Дав владу. Тільки для людей знедолених
Не залишив нічого, несь-бо смертний рід
Хотів вій винищити і насадить новий.
Ніхто, крім мене, опір не чинив йому,

А я — наважився. Людям я рятунок дав,
235] Щоб їм, розбитим громами Кроніона,
На чорне дно аїду не спускатися.
За це ось муки зазнаю такої я,
Що й глянуть страшно, а не те, що стерпіти.
До смертних жалісливому — мені жалю [34]
240] Нема; немилосердний був до мене Зевс,
Але й його неславить, це стидовище.
ХОР
З заліза треба серце мати, з каменю,
З тобою щоб не мучитись стражданнями
Твоїми, Прометену! їх не бачити
245] Воліли б ми — надав серце в жалощах!
ПРОМЕТЕЙ
На мене друзям гірко вже й дивитися.
. . . . . .
ХОР
Крім цього, більше не вчинив нічого ти?
ПРОМЕТЕЙ
Позбавив смертних прозирання долі я.
ХОР
Які ж від цього ліки ти їм винайшов?
ПРОМЕТЕЙ
250] Я їх сліпими наділив надіями.
ХОР
Велику смертним помічі дарував ти цим.
ПРОМЕТЕЙ
Вогонь, крім того, дав я їм в супутники.
ХОР
Вогнистий промінь — тим недовгоденним дав!
ПРОМЕТЕЙ
Вогонь навчить їх багатьох умілостей.
ХОР
255] За це тебе Кроніон, так. караючи...
ПРОМЕТЕЙ

Катує, мучить, глуму не послаблює.
ХОР
Невже твоїй недолі і кінця нема?
ПРОМЕТЕЙ
Не буде, якщо сам не схоче Зевс того. [35]
ХОР
Чи схоче ж він? Яка надія? Бачиш ти,
260] щ0] погрішив? Нелегко нам це мовити
І боляче для тебе. Та облишмо це,-
Шукаймо краще із біди визволення.
ПРОМЕТЕЙ
О, легко тому радити нещасного,
Хто навіть і ногою не торкнувсь біди.
265] Але ж усе це добре наперед я знав.
Свідомий гріх, свідомий, не зрікаюся,-
Помігши смертним, я себе на муки дав.
Та знемагати в муках не гадав я тут,
На кручі цій високій, у самотності,
270] На скелях, що мені на долю випали.
Страждань ви не оплакуйте теперішніх —
Зійдіть додолу з колісниці й слухайте,
Що має статись, і про все довідайтесь.
Явіть, явіть увагу,— з тим, хто мучиться,
275] Помучтесь разом. Тож біда, блукаючи,
Одних сьогодні, других — завтра здибає.
ХОР
Не відмовимо послуху ми
Тобі, Прометею! Ногами легкими
З бистролетного повозу зійдемо ми,
280] З ефіру, де птахів прозорі шляхи,
До стрімкої підійдемо скелі,-
Про муки твої —
Бажаємо все ми почути.
На крилатому коні з'являється Океан.
ОКЕАН

Довгу-довгу до краю пройшовши путь,
285] Я до тебе прибув, Прометею,
Легкокрилого птаха направивши літ
Без удил, зусиллям волі самої.
Знай же, горем і я вболіваю твоїм,
Ще й спорідненість наша до того мене
290] Спонукає. .
А коли б і не рідний ти був, то нікого
Не шануюся так, як тебе.
Що правду я мовлю, дізнаєшся сам,-
Лестити лукаво не личить мені.
295] Розкажи мені, як же тобі помогти, [36]
Щоб ти не сказав, ніби маєш ти друга,
Вірнішого від Океана.
ПРОМЕТЕЙ
Це що? І ти моєї муки глядачем
Прийшов? Та як ти зважився, покинувши
300] Одноіменні хвилі й самостворені
Печери кам'яні, в залізородний край
Податись? То для того ти прийшов сюди,
Щоб висловити в горі співчуття мені?
На Зевсового друга, що поміг йому
305] Здобути тронні владу, подивись тепер,-
Якої муки зазнаю від нього я?
ОКЕАН
Все бачу, Прометею, і порадити
Тебе хотів би якнайкраще, хоч ти й сам
Тямущий. Вдачу виправ, сам себе пізнай
310] Подивись — новий-бой над богами цар.
А гострими словами будеш кидатись —
Почує Зевс, хоч би й багато вище він
Сидів, і знай — пекучий біль теперішніх
Страждань цих лиш дитячою забавою
315] Тоді здаватись буде. Погамуй себе,
Нещасний, з мук цих пошукай визволення.

Вже застаріли, може, ці слова мої,
Проте ж відплату й сам високодумної
Розмови, Прометею, розумієш ти,
820] А все ж ти, й мук зазнавши, непокірливий,
Не поступився, мовби ще бажаючи
Нових собі накликати. Наукою
Скористуйся моєю, на рожен не лізь
І пам'ятай: суворий, самовладний цар
825] Керує світом. Я ж піду та спробую,
Як із цієї муки врятувать тебе.
А ти — будь спокійніший, не зухваль отак,
Хіба не знаєш, при твоєму розумі,
Яка буває дяка марнословцеві?
ПРОМЕТЕЙ
830] Тобі я заздрю, бо тепер безвинний ти,
Хоча й на все зі мною разом важився.
Тож не турбуйся мною,— невблаганного
Ти не переконаєш. Стережися-бо,
Щоб і собі цим лиха не накоїти [37]
ОКЕАН
335] Умієш ближніх краще ти порадити,
Аніж себе, — це знаю з дій, не з слів твоїх.
Отож у путь не заважай іти мені.
Я певен, певен, що твоє визволення
Я в подарунок від Кроніда матиму.
ПРОМЕТЕЙ
340] Хвалю тебе і завжди буду дякувать
Тобі за це я. Не ослаб ти запалом,
Та не турбуйся,— хоч і як хотів би ти
Мені в пригоді стати, без полегкості
Для мене марно ти себе трудитимеш.
345] Хай вже мені погано, та не хтів би я,
Щоб іншим це до горя спричинилося.
О ні, й без того тяжко вболіваю я
Недолею Атланта, брата рідного,

Що десь стоїть на Заході далекому,
Стовпи землі і неба — нелегкий тягар —
Могутніми плечима підпираючи.
І жаль мені Тіфона стоголового,
Печери Кілікійської осельника,
Оту потвору, від Землі народжену,-
Приборкану, безсилу; проти всіх богів
Повстав він, і пашіла буйним полум'ям
Із пащі смерть; вогнем Горгони блискало
З очей, які загрожували Зевсові.
Ллє метнув стрілою недріманною
На нього Зевс; упавши з неба, блискавка
Зухвалі нахваляння зупинила враз,
І спопелів він, просто в серце вражений;
Безтямним, розпростертим над протокою
Морською тілом він лежить, пригнічений
Корінням Етни: на вершині сидячи,
Гефест кує залізо. Але вирвуться
Колись із верхогір'їв ріки полум'я
І язиками пожеруть неситими
Рясні поля Сіцілії родючої,
У громі-блисках бурі вогнедишної
Тіфон всепожирущу лютість вивергне,
Сам громом Зевса на вугілля спалений.
Мене не потребуєш ти навчителем,
Отож, як сам умієш, і рятуй себе. [38]
Свою недолю до кінця я витерплю,
Аж поки гнів у серці вщухне Зевсовім.
ОКЕАН
Чи й досі, Прометею, ти не відаєш,
Що слово — лікар гніву найлютішого?
ПРОМЕТЕЙ
Коли завчасно стримувати в серці гнів,
А не тоді гасити, як налає він.
ОКЕАН

Скажи мені, що бачиш небезпечного
В моєму піклуванні та відважності?
ПРОМЕТЕЙ
І нерозважну простоту, і марний труд. "
ОКЕАН
На хворість цю послабувать дозволь мені, —
385] Дурним здаватись — вигідно розумному.
ПРОМЕТЕЙ
І цю провину за мою вважатимуть.
ОКЕАН
То цим мене додому ти спроваджуєш?
ПРОМЕТЕЙ
Щоб не придбав ти ворога плачем оцим!
ОКЕАН
Того, що на престолі всемогутньому?
ПРОМЕТЕЙ
390] Остерігайся серце прогнівить йому:
ОКЕАН
Повчальна, Прометею, ця біда твоя
ПРОМЕТЕЙ
Рушай, іди — тримайся свого розуму.
ОКЕАН
Податись у дорогу вже і сам я мав.
Уже-бо птах четвероногий крилами
395] Розлогу потрясає путь повітряну,-
Спочити дома, в стайні, поспішає він.
Океан відлітає. [39]

Стасим перший

ХОР
Строфа 1
Плачемо ми, о Прометей,
Смуток і жаль — доля твоя!..
Лицями вам струмені сліз,
400] Мов з джерела, в ніжних очей

Буйно біжать... Нині-бо Зевс,
Повен злоби, власну пиху
За керівний взявши закон, богам прадавнім
405] Згорда списом грозить могутнім.
Антистрофа 1
Стогін і зойк чути кругом —
Повна ридань ціла земля:
Давніх часів велич твою,
Долю і честь кревних твоїх
410] Славлять гірким смертні плачем,-
Всі, що живуть на цілині
Азійській, всі зойком в один злилися стогін —
Жаль за твої страждання люті.
Строфа 2
415] Діви-верхівні з Колхіди,
У боях неполохливі,
Скіфів юрми, що далеко
За болотом Меотіди
Край посідають дикий;
Антистрофа 2
420] Арабійці — квіт Ареїв,
Стрімковерхого краяни
Города біля Кавказу,-
Враже військо в брязкотінні
Гострокінчастих ратищ. [40]

Епод
425] Тільки одного раніше ми знали
Титана в сталевокайданових муках,-
Бога Атланта, й понині —
Сила і міць — він хребтом підпирає потужним
Неба важке склепіння...
430] Ревуть прибоєм, стогнуть буруни,
Ридає моря глибочінь,
Аїду чорна загула безодня,

Журно журкочуть прозорі струмки,-
435] Джерела рік жалем спливають.
ПРОМЕТЕЙ
Не думайте, що то з сваволі й гордощів
Мовчу я,— в грудях серце розривається,
Коли погляну на оцю ганьбу свою!
Хто, як не я, новітнім божествам оцим
440] Розподілив почесної судьби дари?
Мовчу вже, ви-бо знаєте й самі про це,-
Ось про недолю смертних ви послухайте:
То я ж їм, дітям нетямущим, розум дав,
Я наділив їх мудрою розважністю.
445] Не для докору людям це розказую,-
Лише щоб силу показать дарів моїх.
Вони раніше й дивлячись не бачили
І слухавши не чули, в соннім маренні
Ціле життя без просвітку блукаючи.
450] Не знали ні теслярства, ні підсонячних
Домів із цегли, а в землі селилися,
Мов комашня моторна, десь у темряві
Печер глибоких, сонцем не осяяних.
І певної ще не було прикмети в них
455] Для зим холодних, і весни квітучої,
І золотого літа плодоносного.
Весь труд їх був без тями. Таємничий схід
І захід зір небесних пояснив я їм.
З усіх наук найвидатпішу винайшов
460] Науку чисел, ще й письмен сполучення
І творчу дав їм пам'ять — цю праматір муз.
І в ярма перший уярмив тварини я,
Щоб у важкій роботі, приневолені,
Людей своїми заступили спинами. [41]
465] Я віжколюбних коней в колісниці впріг —
Забагатілих розкошів оздоблення.
Хто, як не я, для мореплавців вигадав

Між хвиль летючі льнянокрилі повози?
Для смертних всі знаряддя ці я винайшов,
Собі ж, бездольний, не знайду я способу,
Як із біди своєї увільнитися.
ХОР
Вже й розум губиш у гапебних муках ти!
Немов поганий лікар недосвідчений,
Що сам захворів, блудиш і сумуєш ти,
Собі самому ліків не знаходячи.
ПРОМЕТЕЙ
Та вислухайте далі, і здивуєтесь,
Які я мудрі винайшов умілості
Й мистецтва,— з них найважливіші ось які:
Хто занедужав, ні пиття цілющого
З трави-гойниці, ні мастей не знаючи,
Без допомоги загибав лікарської,-
Я їх навчив вигойні ліки змішувать,
Щоб цим перемагати всякі хворості.
Для них я різні віщування способи
Установив, і перший сни я визначив,
Що справджуються; роз'яснив я значення
Прикмет дорожніх, і таємних висловів,
І льоту хижих, кривопазуристих птиць —
Яка на добре чи на зле провісниця;
Усі пташині з'ясував я звичаї —
І як живе з них кожна й чим годується,
Яка в них ворожнеча і любов яка.
Я показав, якими мають нутрощі
У жертви бути, щоб богам подобатись,
Якими — жовчі і печінок кольори.
Товстенні стегна попаливши й тельбухи
Тварин жертовних, викрив перед смертними
Я потаємну вмілість передбачення
В огнистих знаках, ще ніким не бачених.
Це все — від мене. Хто посміє мовити,

Що глибоко попід землею сховані
Скарби — залізо, мідь, срібло і золото —
Він па вигоду людям, а не я, знайшов?
Ніхто, крім тих, хто безсоромно хвастає. [42]
505] А коротко сказати, то довідайтесь:
Від Прометея — всі в людей умілості.
ХОР
Про смертних не турбуйся понад міру ти.
І не занедбуй у нещасті сам себе,-
Ми певні, що, звільнившись із кайданів цих,
510] Ти перед Зевсом міццю не поступишся.
ПРОМЕТЕЙ
Всевладна Доля вирок не такий дала,-
Ще безліч муки й катувань ще тисячі
Я перетерплю, поки з пут цих визволюсь:
Безсила вмілість перед Неминучістю.
ХОР
515] А хто стерничий тої Неминучості?
ПРОМЕТЕЙ
Три Мойри і всепам'ятні Еріннії,
ХОР
Невже сам Зевс їм силою поступиться? —
ПРОМЕТЕЙ
Йому своєї долі не уникнути.
ХОР
Хіба Кронід не завжди царюватиме?
ПРОМЕТЕЙ
520] Про це вам не дізнатись — не випитуйте.
ХОР
Велику, видно, криєш таємницю ти.
ПРОМЕТЕЙ
Зверніть на інше мову, — розголошувать —
Про це не час, це мушу якнайглибше я
Ховати,— таємниці як дотримаю,
525] То з мук ганебних і кайданів визволюсь. [43]

Стасим другий

ХОР

Строфа 1

Зевс можновладний на нас

Хай свою міць не насилає ніколи!

Хай богам ми в жертву благальну принести

530] Не баримося биків

Там, де хвиль Океана-отця невгавний шум!

Й словом не схибити нам —

535] Це бажання завжди плекаймо в серці своїм.

Антистрофа 1

Солодко бавити нам

Довгий свій вік в радісно-буйних надіях,

Світлих мрій мед серцю в поживу давати —

Та. від жалю тремтимо,

540] Зрячи в лютих без ліку муках тебе...

Зевса-бо не боячись,

Ти свавільно смертних шануєш, о Прометей!

Строфа 2

Сподівайся подяки невдячної,

545] Друже! Поміч яка,

Порятунок який — від тих недовгоденних!

Чи не знав ти — безсиллям кволим, наче мрія,

Рід сліпий людства бездольного спутано.

550] Смертних водіння ніколи

Вічного ладу не зрушить —

Волі Зевса не здолає.

Антистрофа 2

Від недолі твоєї ми навчені

Цього, о Прометей.

555] Чи такими тебе піснями всі вітали

Ми навколо купелі шлюбної і ложа

В світлий час радості — втіхи весільної,

В час, як, дарами схиливши, [44]

Нашу сестру Гесіону

За свою ти взяв дружину?
Вбігає божевільна Іо, — в неї на лобі коров'ячі роги.
ІО
Що за край? Що за люди? І хто це стоїть,
Обмаяний бурями; в Путах міцних
На скелі стрімчастій? За злочин який
Він терпить цю кару? Повідай, куди
565] Я, нещасна, тепер заблукала?
А-а-а!
Знов овід цей жалить мене, бездольну,
Жахає знов пастух тисячоокий —
Аргоса привид, сина Землі!
570] Зором лукавий — мчить по світах,
Його земля й по смерті не приймає.
І, знедолену, мене гонить він,
Схудлу з голоду, понад рінь морську!
Строфа
575] Десь дуда гуде восколіплена,
Смутен сон навіваючи...
Ой куди, куди та й завів мене
Блукань довгий шлях?
І за що, Кроніде, за який гріх
На мене наслав ти оцих мук гіркий біль?
О-ой!..
580] І, оводом жахаючи,
Нещасну діву мучиш божевільну?..
Попали вогнем, під землею скрий,
Морським звірам дай
Мене в поживу, о царю, благань
Не зневаж моїх!
Доволі я блуканнями
Намучилась, а як із муки вимкнути —
І досі я не знаю.
Почуй діви-телиці жальний зойк!
ПРОМЕТЕЙ

Як не почути гнаної злим оводом
590] Іпаха доньки, що, опікши Зевсові
Коханням серце, Гери гнів накликала
І от — блукає гонами безкраїми. [45]
ІО
Антистрофа
Звідки батькове ім'я знаєш ти?
Хто ж ти сам, безталаннику,
595] Що біду мою оповів мені,
Безталанниці?
Назвав ти недугу, що велінням
Богівським жалить-сушить мій мозок весь час.
О-ой!..
600] І скоками шаленими
Сюди я в муках голоду примчала,
Гнана ревністю Гери гнівної.
Чи страждає хто,
О нещасливий, так, як мучусь я?
Та скажи мені,
605] Що далі перетерпіти
Я ще повинна,— ліками цілющими
Порадь мене, як знаєш.
Озвись! Діві блуденній скажи все,
ПРОМЕТЕЙ
Все розповім я, що почути хочеш ти,
610] В прості слова загадок не вплітаючи,
Як личить перед другом відкривать уста,-
Вогнеподавця Прометея бачиш ти.
О ти, що смертним спільну користь виявив,
Бездольний Прометею, за що терпиш так?
ПРОМЕТЕЙ
916 Над муками своїми щойно плакав я.
ІО
Тож і для мене ласки не відмовиш ти?
ПРОМЕТЕЙ

Спитай — якої, і про все дізнаєшся.
ІО
Скажи, хто до бескету прикував тебе?
ПРОМЕТЕЙ
Веління Зевса, а рука Гефестова. [46]
ІО
620] А за який ти злочин терпиш кару цю?
ПРОМЕТЕЙ
І того досить, що тобі вже мовив я.
ІО
Скажи одно лиш: чи коли настане край
. Блукань оцих для мене, нещасливої?
ПРОМЕТЕЙ
Не знати цього краще, ніж довідатись.
ІО
625] О, не ховай, що маю-перетерпіти!
ПРОМЕТЕЙ
Тобі цієї не відмовлю послуги.
ІО
Чому ж із відповіддю ти загаявся?
ПРОМЕТЕЙ
Я б рад, та дух боюся твій стривожити.
ІО
Не дбай про мене більше, аніж я сама.
ПРОМЕТЕЙ
630] Сама ти побажала — ну, то вислухай.
ХОР
Стривай! Частина втіхи хай дістанеться
. І нам. Раніш довідаймось од неї ми,
Як саме ця недуга з нею сталася,
Від тебе ж хай почує про кінець біди.
ПРОМЕТЕЙ
635] Іо, вчинити ласку їм повинна ти,
Вони ж до того й сестри твому батькові.
Тож радісно і плакать, і жалітися

На долю перед тими, хто, вчуваючи
Жалі твої, сльозами й сам умиється.
IO
640] Не знаю, як вас можна не послухати, —
Про все ви в простій повісті почуєте,
Дарма що я крізь сльози повідатиму
Про бурю богонаслану й спотворення [47]
Мені, нещасній, і людського образу.
645] Не раз у пітьмі ночі сонні видива,
Світлицею витаючи дівочою,
Мені шептали: "О щаслива дівчино,
Пощо дівуєш довго? Шлюб величний ти
Могла б узяти, сам-бо Зевс — опалений
680] Жаги стрілою і Кіпріди радощі
З тобою хтів би розділить. Божистого
Не відкидайся ложа,— до Лернейських лук,
Де батькові кошари і стада, приходь
Очей жадобу вдовольнити Зевсові".
655] Щоночі цими снами опанована,
Я мучилась, нещасна, доки батькові-
Розповіла я про вночішні видива.
Провісників в Додону і до Піфії
Він посилав численних, щоб довідались,
660] Як словом чи ділами догодить богам.
Вони вертались і в неясних висловах
Двозначну, темну відповідь приносили.
Діждав Інах ясної врешті провісті:
Було йому виразно оповіщено —
665] Мене із дому і з вітчизни вигнати,
Щоб безнастанно по світах блукала я,
А не схотів би, то вогниста блискавка
Спаде від Зевса і попалить рід увесь.
Провіщенню Локсієвому вірячи,
670] Отець мій з хати рідної прогнав мене.
Обом було нам важко, але Зевсова

Узда його до того приневолила.
І враз я розум і подобу втратила
Й, жалистим гнана оводом, як бачите —
675] Рогата — мчала скоками шаленими
До джерела Керхнеї добропитної,
До пагір Лернських, і землепароджений
Пастух, гнівоневтомний Аргос гнав мене
І скрізь очима стежив незліченними.
680] Життя від нього нагла відібрала смерть,
Мене, ж і далі, жалену злим оводом,
Цей з краю в край ганяє божественний бич.
Ти чув усе. Скажи, як можеш, чим моє
Скінчиться лихо. Та, в біді жаліючи,
685] Мене словами не втішай облудними,-
Нещиру мову слухать — то найгірший біль. [43]

Тренос

ХОР

Ой годі, годі, зупинись!
Та ніколи-бо й не гадали ми,
Що нам слух торкне дивна мова ця
690] І нестерпучих, непосильних мук оцих
Жахний глум-ганьба
Дволезим вістрям пройме душу нам!
Ой доле, доленько...
695] Іо нещастя трепетом поймає нас!

ПРОМЕТЕЙ

Зарано, повні страху, ви ридаєте,-
Заждіть, і до останку все почуєте.

ХОР

То говори,— стражденникам так радісно
Кінця скорботи наперед дізнатися.

ПРОМЕТЕЙ

700] Вас вдовольнив я радо в попередньому
Бажанні — пожадали-бо довідатись

Від неї ви самої про біду її.
Послухайте ж, які Страждання дівчина
Бід гніву Гери має перетерпіти.
705] А ти, дитя Інахове, слова мої
Складай у серці, щоб блуканням знати край.
Йди на схід сонця крізь поля неорані
І дійдеш до кочів'я Скіфів. В плетених
Наметах, на колесах вік живуть вони
710] На вольній волі, всі далекосяглими
Озброєні стрілами. Не підходь до них,
Але направ над берегом ступні свої,
Де стогне море під стрімкими скелями.
Ліворуч там Халіби-ковалі живуть,
715] їх стережися,— дикі, негостинливі
Вони. Йди далі до ріки Напасниці,
Непомилково названої так,— її
Не переходь, неперехідну, поки аж
Хребта Кавказу дійдеш височенного,-
720] З його вершин бурхливий рине струмінь цей.
Сусідні зорям перейшовши бескети, [49]
Іди на південь і ватаги здибаєш
Дів-амазонок, що мужів ненавидять,-
При Термодонті й Теміскірі їх житло, —
725] Де кораблі жахає Салмідеської
Затоки паща — мореплавців мачуха.
Ті амазонки радо проведуть тебе,
І дійдеш ти до Істму Кімерійського —
Тісних воріт приморських. Далі сміливо
730] Протоку Меотійську перепливеш ти,
І славна в людях пам'ять переправі цій
Зостанеться,— в честь тебе називатимуть
її — Боспор. Європи ґрунт покинувши,
На суходіл Азійський ти дістанешся.
735] Що ж, цар богів — чи не до всіх однаково
Жорстокий? Зажадавши бог із смертною

, З'єднати ложе, на блукання сам її
Прирік він. І гіркого ж ти, о дівчино,
На шлюб собі спіткала нареченого!
740] Все, що від мене чула ти сьогодні тут,
Я не назвав би навіть передмовою.
ІО
Ой леле, леле...
ПРОМЕТЕЙ
З болючим зойком знову застогнала ти!
Що ж буде, як і дальші лиха знатимеш?
ХОР
745] Які ж їй далі муки, чи розкажеш ти?
ПРОМЕТЕЙ
Бурхливе море згуби нещасливої.
ІО
То нащо й жити! Чи не краще з дикої
Верховини сторч головою кинутись,
Об землю вщент розбитись і звільнитися
750] З цієї муки! Раз умерти легше-бо,
Ніж день у день так тяжко-гірко мучитись. [50]
ПРОМЕТЕЙ
А як би ти мої страждання стерпіла!
Адже ж мені і вмерти не присуджено,-
Була б та смерть увільненням од мук моїх,
755] А так — моїм стражданням і кінця нема,
Аж поки Зевс не упаде з державності.
ІО
Невже владання Зевсове повалиться?
ПРОМЕТЕЙ
Раділа б ти, гадаю, це побачивши?
ІО
Чому ж би й ні, як мучусь через нього я!
ПРОМЕТЕЙ
760] Отож дізнайся — це направду станеться.
ІО

Хто ж самовладці берло відбере йому?
ПРОМЕТЕЙ
Він сам — через бажання нерозсудливі.
ІО
А як? Скажи, як не пошкодить мова ця.
ПРОМЕТЕЙ
До шлюбу ставши, потім жалкуватиме.
ІО
765] З богинею чи смертною — скажи мені?
ПРОМЕТЕЙ
Нащо тобі? Невільно говорити це.
ІО
Невже дружина відбере від нього трон?
ПРОМЕТЕЙ
Дитя родивши, від отця могутніше.
ІО
І неспроможний долі він уникнути? [51]
ПРОМЕТЕЙ
770] Ні, як не буду вільний від кайданів я.
ІО
Хто б проти волі Зевса міг звільнить тебе?
ПРОМЕТЕЙ
Йому з твоїх потомків бути суджено.
ІО
Як кажеш? Син мій із біди звільнить тебе?
ПРОМЕТЕЙ
Так, третій по десятому народженні.
ІО
775] Нелегко зрозуміти це провіщення.
ПРОМЕТЕЙ
Ти й про свої нещастя не допитуйся.
ІО
Обіцяної ласки не відмов мені.
ПРОМЕТЕЙ
Із двох я подарую щось одне тобі.

ІО
Із чого саме — поясни, хай виберу.
ПРОМЕТЕЙ
780] Що ж, вибирай — чи про останок мук твоїх
Розповісти, чи про мов визволення?
ХОР
Яви одну ти ласку їй, а другу — нам,
Прохання не занедбуючи нашого:
їй сповісти подальшого блукання шлях,
785] А нам скажи про твого визволителя.
ПРОМЕТЕЙ
Як хочете, не буду сперечатися,-
Про все, що ви бажали, розкажу я вам.
По-перше, про твою, Іо, блуденну путь —
, Ти ;к запиши це на таблицях пам'яті.
790] Потік той перейшовши, суходолів грань,
Прямуй на пломенистий, сонцесяйний Схід. [52]
Минувши моря гомін, ти добудешся
До передгір Кісфени — піль Горгонових,
Форкіди там домують, з видом лебедів
795] Три діви староденні,— спільне око в них
І зуб один, ні сонце їм не сяє вдень,
Ні місяць — серед ночі. Недалеко там
Є три Горгони — людоненависниці,
Крилаті сестри змієкосі,— глянувши
800] На них, людина без дихання падає;
От їх, кажу, і треба стерегтись тобі;
Послухай далі про нові страховища:
Не йди до грифів гостродзьобих, Зевсових
Псів негавкущих; бійся й раті кінної .
803 Тих арімаспів однооких,— житла їх
Вздовж берегів Плутона злотохвильного.
Від них тікай і прийдеш у далекий край
До чорного народу, що при сонячних
Живе джерелах, там, де Ефіоп-ріка.

810] Йди берегом до водоспадів, де з висот
Біблоських добропитні хвилі котить Ніл
Священний. На трикутну землю виведе
Тебе він в гирло нільське, де тобі, Іо,
Й синам твоїм побудувати висілок
815] Дано далекий. Що ж для тебе в мові цій
Незрозуміле, темне, то про все мене
Перепитай і знатимеш докладно все,-
Дозвілля в мене більше, ніж хотів би я.
ХОР
Як далі ще розповідати маєш їй,
820] Щось проминувши, про гіркий блукання шлях,
То говори, — а все сказав, то вияви
До нас ти ласку — пригадай, що просимо.
ПРОМЕТЕЙ
Про шлях мандрівний чула до кінця вона.
Але щоб знала, що не марно слухала,
825. Скажу їй, що раніше перетерпіла,-
Хай доказом це буде на слова мої.
Тож оповідань промину багато я
І до останніх перейду блукань твоїх.
Коли прийшла ти до землі Молоської,
830] Додони недалеко крутогорої,
Де храм пророчий Зевса Феспротійського, [53]
Там — диво невимовне! — віщим шелестом
Дуби пророчі мовили без загадок,
Що ти дружина славна будеш Зевсові.
835] Чи ще й тепер ця мова не лестить тебе?
Відтіль, безумством жалена, помчала ти
Шляхом приморським до затоки Рейської
І знов верталась гонами шаленими.
В часи прийдешні — знай це — Іонійською
840] Оту морську затоку називатимуть
На спогад людям про твою блуденну путь.
Тобі ознака буде це, що розум мій

Далеко більше бачить, ніж одкрито всім.
І їй, і вам я разом далі все скажу,
На слід вернувшись мови попередньої,
В самому гирлі нільському, на краю землі,
В розлогих плавнях місто Каноб найдеш ти.
Там Зевс тобі поверне розум дотиком
Руки пестливим, і породиш чорного
Епафа, соіменного зародженню
Від Зевса. Урожаї він збиратиме
З землі, що Ніл широководий зрошує.
У поколінні п'ятім п'ятдесят сестер
Вернеться в Аргос, не з бажання власного —
З братителями шлюбу уникаючи
Покревного.. Ті ж у пориві хтивості,
Мов яструби, голубок полюватимуть,
На ловах шлюбу гонячись невловного.
Але не дасть їм заздрий бог дівочих тіл.
Земля Пелазга прийме... вбитих Аресом
Через жіночі руки, що вночі разять;
Дружина кожна віку збавить мужеві,
Мечі дволезі в їх крові купаючи,
Хай втішить так Кіпріда й ворогів моїх!
Одна лиш, любощами зачарована,
Ослабне духом і не вб'є заснулого,
Воліючи вже краще слабодухою,
Аніж смертоубивцею уславитись.
Царів Аргоських з неї розпочнеться рід.
Багато слів потрібно, щоб сказати все.
Із цього роду вийде славний стрілами
Герой,— мене він визволить із мук тяжких.
Від титаніди-матері, прадавньої
Феміди, це провіщення було мені. [54]
Коли і як то буде — надто довго це
Розказувать, та й користі — ніякої.
IO

Ой леле, ой леле...
Запалало в мені божевілля знов,
Безжального овода гостре жало
880] Пече без вогню!
І жахається серце, і груди рве,
І обертом очі кружляють мені,
Кудись пориває безумний шал,
І язик мій у спраглих німіє устах,-
885] Каламутним годі здолати словам
Божевілля навальну хвилю.
(Охоплена божевіллям, Іо втікає).

Стасим третій

ХОР

Строфа

Мудрий, о мудрий був той,
В думці хто мав перший, а потім уголос
Нам провістив, що належить
890] З рівними шлюб нам брати, далеко-бо
Краще це, ніж, бувши голотою,
Прагнути шлюбу з тією, що в розкошах
Мліє, своїм пишаючись родом.

Антистрофа

Мойри, о мойри, хай з нас
895] Жодну вам трьом не випадав ніколи
Зріти на Зевсовім ложі!
Хай із небес нам мужа не-відати!
Горне жах нас, немужелюбною
Зрячи дівочість Іо, в гірких блуканнях
900] Пещену Гери карою злою! [55]

Епод

Ми рівного яе боїмося шлюбу —
Коли б лише любов богів могутніх
Нас не нагляділа ненатлим оком?

Борня то незборенна, невихідна путь.
905] Що буде а нами? Як нам і куди
Від Зевса, від жаги його тікати?

Ексод

ПРОМЕТЕЙ

Хоч Зевс і гордий серцем — злагіднішає,
До шлюбу він такого-бо ладнається,
Який його із трону скине й царської
910] Позбавить влади. Отоді-то батькове
Кляття справдиться, що наклав на кривдника,
З престолу Крон упавши стародавнього.
А як з біди такої Зевсу вимкнути —
З богів нікому не добрати способу.
915] Лиш я це знаю. Хай, на троні сидячи,
Він тішиться громами піднебесними,
Хай сипле з рук вогнями-блискавицями.
Та вже не допоможе це ніяк йому —
Впаде безславно і не підведеться вій, ,
920] Такого-бо на себе нездоланного
Тепер противоборника готує він,
Що той палкіше блискавиці полум'я
Знайде і грім грімкіший від небесного;
Морям грозу і землям потрясателя —
925] Тризубця він розтрощить Посейдонові,-
Тоді довідається Зевс повалений,
Що рабство — це щось інше, аніж влади трон.

ХОР.

Чого бажаєш, те й пророчиш Зевсові.

ПРОМЕТЕЙ

Не тільки я бажаю, але й буде так.

ХОР

930] Хтось, видно, і над Зевсом пануватиме? [56]

ПРОМЕТЕЙ

Він кару тяжчу, аніж я, терпітиме.

ХОР
Як слів цих вимовляти не боїшся ти
ПРОМЕТЕЙ
Чого ж боятись? Смерті непідлеглий я.
ХОР
Наслати муки ще лютіші може він.
ПРОМЕТЕЙ
935] Хай шле — нема для мене несподіванок.
ХОР
Той мудрий, Адрастеї хто вклоняється.
ПРОМЕТЕЙ
Шануйте ви владущих і улещуйте,
Для мене ж менше від нічого важить Зевс,-
Хай робить що захоче цей короткий час,
940] Недовго він богами керуватиме.
Та он від Зевса, бачу, посланець біжить —
Прийшов він, певно, із повою звісткою,
Оцей служник тирана новочасного.
З'являється Гермес.
ГЕРМЕС
До тебе, мудрія гостроязикого,
945] Богів зрадливця, а людей шановника,
До тебе, вогнекрадця, промовляю я!
Звелів отець все розказать про шлюб отой,
Що через нього, похвалявсь ти, влади він
Позбудеться. Докладно і виразно все
950] Ти, Прометею, розкажи без загадок!
Цю путь удруге не примушуй міряти,-
Сам знаєш-бо, цим Зевса не власкавити.
ПРОМЕТЕЙ
Яка зарозуміла й гордовита вся
Розмова ця прислужника богівського!
955] Недавно ви при владі стали й мислите.
У замках безпечальних домувать повік?
Падіння двох тиранів чи не бачив я? [57]

Побачу, як і третій, що при владі є,
Впаде ганебно й скоро. Сподівався ти,
860] Що цих богів новітніх я злякаюся?
Далеко ще до цього. Поспішай назад
Дорогою, якою і прийшов сюди,-
Нічого ти від мене не дізнаєшся.
ГЕРМЕС
Отож-бо цим зухвальством і сваволею
965] Себе й завів ти в безвихідь страждань оцих.
ПРОМЕТЕЙ
Свого нещастя на негідне рабство я
Не проміняю,— це запам'ятай собі.
ГЕРМЕС
Мабуть, у рабстві краще бути в скель оцих,
Ніж Зевса-батька вісником довіреним?
ПРОМЕТЕЙ
970] Отак і треба зневажать зневажників.
ГЕРМЕС
Ти муками своїми мовби тішишся?
ПРОМЕТЕЙ
Я тішуся? Такої ворогам моїм
Жадав би я утіхи, й серед них — тобі.
ГЕРМЕС
За ці нещастя і мене винуєш ти?
ПРОМЕТЕЙ
875] Скажу одверто,— всіх богів ненавиджу,
За добре злим мені вони віддячили.
ГЕРМЕС
Як подивлюсь я — справді тяжко хворий ти.
ПРОМЕТЕЙ
Як хворість то — ненавидіти ворога.
ГЕРМЕС
Але ти в щасті був би ще нестерпніший!
ПРОМЕТЕЙ
Ой-ой!

ГЕРМЕС

980] Ой-ой? Це слово невідоме Зевсові. [58]

ПРОМЕТЕЙ

Старіючи, усього час навчить його.

ГЕРМЕС

А ти ще й досі не навчився розуму.

ПРОМЕТЕЙ

Ба ні,— не розмовляв би я з прислужником.

ГЕРМЕС

Нічого, видно, батькові не скажеш ти?

ПРОМЕТЕЙ

985] Не дякувать чи можу, власкавлений!

ГЕРМЕС

Глузуєш ти із мене, ніби з хлопчика.

ПРОМЕТЕЙ

Чи ти ж не хлопчик? Навіть ще дурніший ти,
Якщо від мене сподівавсь довідатись.
Ні мук таких немає, ані хитрощів,
990] Щоб ними Зевс присилував сказати це,
Аж поки пут ганебних не розв'яже він.
Нехай палючим кидав він полум'ям,
Завіє все снігами білоперими, .
Громами хай загрожує підземними,-
995] Нічим мене сказати не присилує,
Кому його належить з трону скинути.

ГЕРМЕС

Побачиш сам, чи допоможе це тобі..'

ПРОМЕТЕЙ

Все передбачив і давно вже зважив я.

ГЕРМЕС

Наважся, о наважся, нерозсудливий,
1000] Хоч задля мук цих розумніше мислити.

ПРОМЕТЕЙ

Дарма, мов хвиль прибоєм докучаєш ти
. Вмовлянням. Не думай, що, лякаючись

Погрози Зевса, стану я, мов женщина,
Благать, кого ненавиджу, й ламатиму
1005] я руки по-жіночому, щоб змилувавсь
І увільнив з кайданів,— ні, не буде так. [59]
ГЕРМЕС
Багато, але марно розмовляв я тут.
Ні, цього серця не зм'якшить благаннями.
Мов огир неїжджалий, він узду гризе,
1010] Пручається і з віжками змагається.
Та кволі, недоречні хитрування ці,-
Сама лиш самопевність нерозумного
Не варта аж нічого. Як словам моїм
Ти не скоришся — глянь, якою бурею ,-
1015] Хвилешна хвиля муки неминучої
Тебе настигне. Скелі стрімковерхі ці
Розтрощить батько громом-блискавицею
Полум'яною, і обійми каменю
Твоє сховають тіло. Довгі сповняться
1020] Віки, аж поки вийдеш знов на світло ти
Й орел кривавий, цей крилатий Зевсів пес,
Шматки великі рватиме пожадливо
Від твого тіла, і щодня приходити
Цей буде гість незваний і печінкою
1025] Живитися твоєю почорнілою.
Стражданням цим не дожидай закінчення,
Покіль з богів котрий у тяжких муках цих
Тебе заступить і в Аїд безпремінний
За тебе зійде, в глиб сумного Тартару.
1030] Над цим подумай. Не хвальба порожня то,
А вирок найсуворіший, бо в Зевсових
Устах нема неправди, свого слова він
Додержує. Тож роздивись, роздумайся
І не вважай зарозумілих гордощів
1035] За кращі від звичайної розважності.
ХОР

Здається, все до речі говорив Гермес:
Пихи позбутись радить він і мудрої
Розважності шукати. Тож послухайся,
Ганьба для мудрих — помилки триматися.
ПРОМЕТЕЙ
Все я знав наперед, що звістив він мені.
Мук зазнати ворогу від ворогів —
Не ганьба. Хай же ринуть на мене вогню
Дволезого кучері, неба ефір
Хай від грому, від натиску буйних вітрів
Розірветься на частки: землю важку [60]
Аж до самих основ, до коріння її,
Переможний хай похитне буревій;
В шумуванні шаленім хвилі морські
Хай сплетуться з шляхами небесних світил.
В вировому коловертні долі нехай
Закинуть в Тартару чорну глибінь
Моє знесилене тіло — на смерть
Ніколи мене не вбити!
ГЕРМЕС
Такі розмови, такий рішенець
Лише від безумця можна почути!
Та й чи довго йому збожеволіти в цій
Недолі й шаленість послабити чим?
(До Океанід).
Але ви, що стражденним горем його
Вболіваєте тужно,— швидше біжіть
Якнайдалі від цих непривітних місць.
Щоб розум ясний не змутило вам
Неослабне грому рикання.
ХОР
Говори щось інше, такої порадь,
Щоб послухали ми, не до мислі-бо нам
Своє ти промовив нестерпне слово.
На негідний учинок підбурюєш нащо?

Ми готові все перетерпіти з ним,
А до зрадників вчились ненависті ми,
І з пороків усіх
1070] Для нас найогидніша зрада.
ГЕРМЕС
Отож пам'ятайте, вам мовив я все
Наперед,— як надійде нещастя, тоді
Вже на долю не ремствуйте і не кажіть,
Що вас кинув в біду несподівану Зевс.
1075] Ні, не він, а самі себе губите ви.
Бо, знаючи все, не нагло, як стій,
Не таємним опинитесь відступом ви
В невихідних тенетах Ати-біди,-
Заплутає вас недоумство.
ПРОМЕТЕЙ
1080] де в розмовах нікчемних, а справді земля
Захиталась, і грому лупи глухі [61]
Вже ревуть недалеко, грізних блискавиць
Вже спалахують завитні полум'яні,
1085] І куряву вихри крутять, женуть.
Супротивні вітри летять звідусіль
В незрименному герці,— заколот, бій,
Вітрове повстання! В страшній боротьбі
Все змішалось — повітря і хвилі морські!
1090] Всю цю бурю наслав розлючений Зевс,
Щоб мене вжахнути.
О пречесна мати моя, о ефіре,
Що світлом усіх обіймаєш, поглянь —
Я страждаю безвинно.
При громі й блискавицях скеля з Прометеєм провалюється в безодню.